A DETECTIVE NOVEL: "COCOŞATUL ARE ALIBI"

Dorin Trifu
PhD Student, University of Bucharest

Abstract: The work A Detective Novel: „The Humpback Has an Alibi" presents some features of the detective novel. Its structure is a classical one, giving details of the logical course of events in which murders ceaselessly happen. Besides a compositional analysis of the novel, I also considered underlining the major themes belonging to Rodica Ojog- Brasoveanu: the main theme of murder, the theme of death and of the irreversible time, the duplication, the fascination of money and the obsession of jewellery. Elements of the detective novel, like the tension brought about by an enigma, the suspense, the mystery, the uncertainty and the astonishment of the characters after the murders and after the duplication of some characters are obvious in the analysis, the quotations from the book having a significant role. Although it seems a story that is hard to understand, with a discontinuous storyline, in which the actions shifts too quickly from a murder to another and from a suspect to others, at the end of the story the impressive thing is the answer to the questions: How can the Humpback keep their alibi? Who is the real Humpback or the serial killer?

Keywords: Murders, detective novel, humpback, alibi, thief.

Motto: „–E o molimă! O molimă, domnule! Ziua şi asasinatul!" (Procurorul Ştefănescu[1])

Romanul „Cocoşatul are alibi" (1973) este al treilea roman al autoarei Rodica Ojog-Braşoveanu în ordinea apariţiei editoriale şi primul din seria romanelor sale poliţiste care prezintă crima în serie, crima în derulare, obsesia crimei. Misterul este o caracteristică a creaţiei de acest gen, evident încă din titlu. Elementul palpitant este apariţia unui individ cu o fizionomie bizară, cu o cocoaşă pronunţată, la diverse evenimente, adrese. Apoi aceeaşi apariţie uimeşte prin constatarea fermă a poliţiei care observă nu un cocoşat, ci o multitudine, unii care apar şi dispar fără urmă. Crimele comise poartă acelaşi însemn, motiv de a crede că există un autor comun în persoana Cocoşatului, nu se ştie care. Numai unul dintre aceştia îşi deplânge infirmitatea, lamentându-se pe fondul aceleiaşi poveşti devenită banală prin zicere. De la această apariţie a indivizilor cu cocoaşă pe parcursul lecturii operei până la final, unde Cocoşatul este denumirea unei bande de hoţi, este un drum incredibil, neverosimil decât în fabulă.

Acţiunea începe toamna, într-o atmosferă de fals romantism, la un banal restaurant, numit *Someşana*: „Într-o seară, pe la sfârşitul lui septembrie, o seară cu cer senin şi lună roz împrumutată dintr-un tablou prost, pentru că totul e prea colorat, prea frumos, idilic şi corect frumos, iar pictorul ftizic şi decedat, într-o astfel de seară, maiorul Dăneţ manifestă surprinzătoarea dorinţă de a lua un aperitiv."[2]

Această atmosferă colorată, fals romantică, ireală e specifcă mai multor romane ale scriitoarei.

[1] Rodica Ojog-Braşoveanu, *Cocoşatul are alibi*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973, p. 190).
[2] idem, p.5.

BDD-A23182 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:53 UTC)

De data aceasta, romanul nu debutează cu o crimă *ex-abrupto*, ci clasic, cu prezentarea unei situaţii iniţiale. Incipitul, simetric cu finalul, prin aparenta relaxare a poliţiştilor Azimioară, Dăneţ şi Moşoianu la un banal restaurant, fie că poartă denumirea de Someşana, fie Bucur. Se poate identifica aici o fină aluzie la faptul că şi atunci când sunt în afara programului, poliţiştii au meseria *în sânge* şi nu au cum să nu observe evenimente suspecte în preajmă, chiar în timpul liber. La început, la grădina de vară *Someşana* le atrage atenţia *un cocoşat* şi gesturile tandre a doi îndrăgostiţi. Încă din incipit se afirmă misterul. Interesant este că tânăra, singură la masă, smulge pentru câteva secunde o cheie din mănunchiul de pe masă, apoi înfăşoară ceva într-o batistă, ceva ce semăna cu *o bucată de ceară.* În finalul operei, nici la restaurantul Bucur nu se pot destinde o clipă, observând iarăşi o femeie şarmantă – să fie vorba tot despre Marina? - , în timp ce ascundea o cheie smulsă dintr-un mănunchi: „- Ei, nu, şopti Moşoianu, asta ar fi culmea! Parcă derulând un film, retrăiau momentul cînd cu câteva luni în urmă, Marina cu Damian la masă… «Ce naiba, iar o luăm de la capăt?»”[3].

Moşoianu îl urmăreşte pe *spânatic*. Atmosfera neobişnuită, sinistră, e dată de zgomote ciudate în preajma casei unde va pătrunde acesta, de un *scrâşnet slab şi o bufnitură*.

Intervine motivul cuplului, Marina apare îndrăgostită, trăind sentimentul de beatitudine, care se contopeşte cu enigma: „Perechea părăsi localul, urmărită de rînjetul ospătarului. Mergeau pe Ştirbei Vodă, înaintând cu pas nesigur. Femeia îşi sprijinea partenerul ameţit, lipindu-şi de el şoldul puternic. Din cînd în cînd se opreau, sărutîndu-se încleştat până-şi pierdeau echilibrul. Apoi rîdeau în hohote, stând faţă în faţă şi ţinându-se de mâini. […] Vocea răsună strident în liniştea cartierului. Rîzînd, femeia îl îmbrăţişă.”[4]

Prima crimă este a unei bătrâne care scria elegant la un birou. Peisajul din birou, cu imagini tragice din *alt veac*, cu „chipurile şterse în rame ovale, cu expresii şi veşminte demodate”, cu bărbaţi importanţi şi doamne rigide, între care un conte, o prinţesă, marchiză, părea să anticipeze o crimă:

„… Pe contele de Chantilly l-am cunoscut la balul prinţesei Şutzu. Era în trecere prin Bucureşti, însoţind-o pe verişoara sa, marchiza de B., într-o călătorie în Orient. Mi-amintesc că anvizajau să stea numai la Cairo vreo două săptămâni. Chantilly! Ce gentilom desăvârşit! Cine şi-ar fi imaginat în seara aceea că va avea un sfârşit atât de tragic…?”.[5]

Amintirea despre nobilii din tablou şi evenimentele tragice suferite conţine o notă de ambiguitate, căci vocea este fie a maiorului Dăneţ, care urmărea gesturile bătrânei în birou, fie mai degrabă a acesteia înaintea morţii, având în vedere că lacrimile i se prelingeau pe obraji.

Pe lângă tema obsesivă a banului, tema bijuteriilor vechi, a pietrelor scumpe, giuvaere, smaralde, nu e de mai mică însemnătate. Acestea, în muzee sau safe-uri închise ermetic, tentează hoţii. Obsesia pietrelor preţioase este – cum de atâtea ori s-a putut observa în literatură, ca şi în viaţă – nocivă pentru individ, care este capabil să recurgă la crimă decât să părăsească *pătimaşa pasiune*.

Mişcarea iute a cocoşatului în dorinţa de a se salva de privirile locotenentului Moşoianu este surprinsă prin comparaţia ce aduce în prim-plan confruntarea corp la corp între un hoţ de mare calibru – cocoşatul - şi un locotenent vigilent. Vedem tentativa de crimă derulându-se pe paginile cărţii şi în imaginaţia cititorului, imagine ce aparţine romanului *negru*, dacă e să nereferim la clasificarea lui Tzvetan Totorov, devenită clasică, privind tipologia romanului

[3] idem,p.215.
[4] idem, p. 10,11.
[5] idem, p.11.

BDD-A23182 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:53 UTC)

poliţist: „Celălalt se întoarse *ca un arc*, ţintindu-i gâtul.”[6] *Cineva* – acea persoană necunoscută ce intervine de atâtea ori în romanele scriitoarei – neutralizează lovitura. Moşoianu rămâne dezamăgit de eşec, punând sub semnul întrebării „capacitatea sa profesională”[7], deşi are inteligenţa de a afişa un aer distrat. *Grecu, Dudă, Jean* lucrau pentru Cocoşatul, dar de fapt nu prea ştiau prea multe despre acesta: „–Da, ca voi! Slugăriţi de atîta amar de vreme şi nici măcar nu ştiţi pe cine.”[8] Altădată, tot *Grasu*, care nu era de acord cu munca în echipă, de fapt locotenentul deghizat, le reproşează că şeful, Cocoşatul, îşi bate joc de ei: „– Na, că v-a venit patronul. Face pe misteriosul şi vă aiureşte ca pe nişte sugaci. Intră pe o uşă, iese pe alta şi socoteala-i gata.” [9]

Restauratorul Iancu pleşa spune că era imposibil ca cineva să sustragă *brăţara Davei* din Muzeul de Arheologie. În timp ce discuta cu maiorul, cineva cu o halebardă vrea să îl ucidă pe ziaristul Mihai, dar ea nimereşte în peretele lambrisat, apoi chiar reuşeşte să îl atace. Sunt urmăriţi cei trei *atacatori- suspecţi*: Cezar Teodosiu, directorul Dinu Holban, restauratorul Iancu Pleşa.

În romanul poliţist clasic este vorba de mute ori şi despre o dedublare a detectivului. Aspectul îl regăsim şi la scriitoarea românca adusă în discuţie. Pentru ca ancheta să avanseze, Maiorul Dăneţ hotărăşte ca locotenentul Azimioară să debuteze în lumea hoţilor. Aici va primi apelativul de *Grasu* între hoţii *Dudă* (Îl chema Răpcău Valentin) şi Jean mătăhălosul. Locotenentul Azimioară este implicat în spargere pentru a risipi suspiciunile hoţilor, care credeau că el ar fi poliţist. Spargerea este tocmai în locuinţa maiorului Dăneţ, iar *Grasu* urmează a fi pionul principal, pentru a spulbera orice suspiciune cu privire la el. Trebuie să spargă o cutie de os care conţinea doar câteva bijuterii.

După îndelungi cercetări, se descoperă că furtul brăţării Davei a avut loc în condiţii speciale. Damian a sustras brăţara, descompusă, cu ajutorul unor porumbei.

Sunt ucişi şapte oameni din banda Cocoşatului, iar despre Marina se crede că era moartă. Se bănuieşte că şeful îi lichida când ei aflau existenţa lui dublă, de fapt a doua sa identitate. Grecu se întreabă care era mobilul crimelor în realitate: „ De ce? Ce era în capul Cocoşatului?”[10]

Finalul e surpinzător cu cât maiorul Dăneţ trebuie să ancheteze şi apoi să acuze un prieten din copilărie, Sebastian Pop, zis Stena. El l-a ucis pe Mucenicu, înecându-l. Uimirea maiorului este de a nu fi reuşit să-şi cunoască prietenul până în acel moment, de a se fi lăsat înşelat de aparenţe, de a fi putut avea un prieten sub a cărui inteligenţă se ascundea un criminal, un om aparent slab de înger, dar nu unul oarecare, ci capul bandei: „– Am fost ca fraţii, Stena. Practic nu ne-am despărţit aproape niciodată. Cum naiba nu te-am cunoscut? Te-am judecat poate uneori aspru, te consideram moale, moale în general, vulnerabil unor tentaţii. Te ştiam snob şi uneori ipocrit, fără ca asta să mi se pară însă prea grav. Dar criminal? Căpetenie de bandă? Crima, crima premeditată, crima inteligentă presupune o forţă, negativă desigur, dar incontestabil forţă sufletească, tenacitate şi cruzime. Te ştiam inteligent, dar fricos. Bărbia, bărbia ta moale, nesigură, care nu-i plăcea lui taică-tău. Cred că asta a vrut să-mi spună cînd a murit. Să fiu atent. Să am grijă de tine. Dar cine, cine te-ar fi crezut în stare? Îşi luă capul în mîini.”[11]. Criminalul justifică faptul că pasiunea pentru bani o avea din copilărie, ca o zestre ereditară de la tătăl său, căruia i-a semănat leit. În trecut aprecia safirul pentru valoarea lui, până când iubirea pietrelor va

[6] idem, p.13.
[7] ibidem.
[8] idem, p. 154.
[9] idem,p.155.
[10] idem, p.177.
[11] idem, p.202.

BDD-A23182 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:53 UTC)

deveni o obsesie. Visa pietre, pentru că îşi dorea să agonisească bani. „Apoi a venit obsesia. Să am cît mai multe pietre, cît mai multe «drăcii» cu pîntec cald, sîngeriu, ori ca mierea, verde ca otrava, ori albastru sideral, luceferi cu scîntei astrale care te orbesc… Să-ţi povestesc coşmarurile mele fantastice? Pînă şi îngropăciunea, cu o fantezie păgînă, schizofrenică, mi-am văzut-o asfixiată în nestemate. Prohod? Nu! Kilograme, tone de topaze, rubine, briliante, cascade fluide şi strălucitoare. Cînd mă trezeam, dimineaţa, tezaurele faraonilor mă făceau să zîmbesc."[12]

Mai mult, nici soţia nu bănuia cu cine se căsătorise, căci Stena ducea o existenţă dublă. Privind retrospectiv, personajul îşi aminteşte cum de dragul banilor a renunţat la onestitate, recurgând la sustragerea pietrelor preţioase. Bucuria era mai mare cu cât îi revenea 40% din câştig, restul fiind pentru întreţinerea bandei. În cele din urmă, făptaşul îşi recunoaşte crimele, pe care le regretă doar o clipă, dându-şi seama că patima banilor a fost mare. Ceea ce agentul de poliţie nu înţelege este că banda amicului său reprezenta o sucursală a unei afaceri ilicite străine, iar el, Sebastian Pop nu ştia nici măcar pentru cine munceşte.

Pare surprinzător cum Dăneţ nu poate pricepe *psihologia criminalului*. Acesta crede că nu s-ar fi meritat să jertfească onestitatea pe altarul fărădelegii. E totuşi aici şi o idee morală, chiar dacă romanele poliţiste, în general, nu pun accentul pe morală, ci pe înfăptuirea dreptăţii. Ideea este că dreptatea valorează mai mult decât toate nestematele din lume, iar iubirea lucrurilor scumpe, ce orbesc privirea, ruinează dreptatea. În altă ordine de idei, accentul pe exterior ruinează interiorul uman, psihicul. Desigur, omul poate fi fericit când există un echilibru între exterior şi interior, când bijuteriile sunt doar o formă de a arăta estetic, nu o patimă. Această patimă a banului a determinat omul în literatură, cât şi în istorie, să treacă de la poziţia de om la cea de neom. De aceea, maiorul Dăneţ îi reproşează: „–[…] Ajută-mă să te înţeleg. Îşi întoarse faţa crispată, cu trăsăturile chircite: Atîtea crime, Stena, atîţia morţi, pentru un pumn de pietre colorate! Atîtea fărădelegi pentru un yacht, şi o limuzină, şi mai ce, nenorocitule? O reşedinţă luxoasă cu servitori negri – face distins, vorba nevesti-ti – şi un cont de dolari, şi mai ce? Ce?!Cascadele de nestemate nu te lăsau să dormi. Dar morţii? Dudă, Damian, Pleşa, Mucenicu şi cîţi or mai fi…"[13] Maiorul Olimpiu Dăneţ regretă crimele prietenului, în timp ce acesta nu conştientizează propriile greşeli, pe care le consideră acţiuni binefăcătoare pentru societate; aceasta pentru că psihologia criminalului prevede absenţa unei conştiinţe lucide, realiste, personajul pare un psihopat: „În fond nu văd de ce te agiţi aşa. Dudă, Pleşa, ceilalţi erau doar o adunătură de escroci recidivişti. Pentru cine să am remuşcări? Mucenicu, un sadic! Ar fi înjunghiat orice, în afară de icoana lui Isus. Marina. Nici măcar n-a murit. Atunci? La urma urmelor, am curăţat societatea de o sumă de indivizi insalubri şi asta fără să vă coste vreun ban. Iată că v-am realizat şi economii. Rîse cinic: M-am încadrat într-un efort general, care animă masele."[14] Confesiunea hidoasă este înfiorătoare, iar soţia sa, Angela, pare îngrozită de adevăr în faţa maiorului. Chiar şi în final, lucrurile se precipită, cu un pistol, Stena încearcă să-şi ucidă soţia, precizând că adevăratul mobil al crimelor, mai mult decât patima banilor, a nestematelor, a fost fericirea ei. Lucrurile devin iarăşi încâlcite, personajul se sinucide de faţă cu poliţia, iar ultima replică a muribundului deplasează vina asupra Angelei: „– Ştiam … Angela… Ştiam… Ţi-a fost… fri… frică… să nu vorbesc."[15]

Inexplicabilul sfidează orice formă de logică. Şi cine s-ar fi gândit că autorul moral al tuturor crimelor este Angela Pop, soţia lui Sebastian Pop. Angela deţine o identitate falsă. De

[12] idem, p.203.
[13] idem, p.209.
[14] idem, p.209.
[15] idem, p. 211.

BDD-A23182 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:53 UTC)

fapt, numele real era Erika Schäffer, fiica unui meseriaş din Sibiu, de condiţie modestă. În cazul ei, atrocitatea se afirmă de timpuriu, de la nouăsprezece ani ca fost criminal de război, cu rolul de a tria deţinuţii în lagărele de concentrare. În urma unui şoc recurge la acţiuni tot mai violente: „Cînd s-a întors în lagăr, era de nerecunoscut. Chinuia, maltrata şi asasina cu luciditate, fără nici un fel de participare subiectivă."[16] Exilată temporar în România, Erika va fi şeful bandei *Cocoşatul* şi mizând pe o evadare, recurge la uciderea expertului străin, de teamă ca acesta să n-o demaşte.

Pe scurt, în opera Rodicăi Ojog-Braşoveanu se pot identifica de la primele scrieri, toate trăsăturile unui roman poliţist, de la planul dublu al crimei şi al anchetei până la mister, suspans incertitudine. Nu numai schema naraţiei urmează legile proprii romanului poliţist clasic, enunţate de critică, dar şi o serie de elemente pe parcurs atestă o astfel de scriitură: teama, ambiguitatea, atmosfera sinistră în acord cu asasinatele descrise, motivul nopţii, al mâinii ucigaşe. Chiar dacă povestea este încâlcită, greoaie, obositoare, în „Cocoşatul are alibi" (1973), romanul reprezintă un exerciţiu de scriere poliţistă pe teren auohton, premergător romanelor sale cu adevărat valoroase, „Cutia cu nasturi" (1994) ca să exemplificăm unul, care nu plictisesc deloc. Subiectul fascinează, totul fiind relatat cu talent, prin uzanţa diferitelor registre, de la limbajul hoţilor şi limba ţigănească, la stilul sobru, ce aparţine unui director, de la comic, la umor şi nelipsita ironie.

BIBLIOGRAFIE:

BRECHT, Bertolt, „Experienţa intelectuală a catastrofei" în *Secolul 20*, nr. 7, 1868, p.36-39.

CAILLOIS, Roger , „ROMANUL POLIŢIST, jocul şi drama" în *Secolul 20*, nr. 7, 1868, p.43-54.

CĂRTĂRESCU, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2010.

DRĂGAN, Ioana, *Romanul popular în România: literar şi paraliterar*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2006.

NARCEJAC, Boileau, *Le roman policier*, Deuxième édition corrigée, Paris, Presses Universitaires de France, 1982.

OJOG-BRAŞOVEANU, Rodica, *Cocoşatul are alibi*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1973.

[16] idem, p.212.

BDD-A23182 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:53 UTC)